

עלון דו שבועי מס' 3 • פרשת בלק • ט' תמוז תשס"ח

זמני השבת: ירושלים: 7:12-8:28 תל אביב: 7:28-8:31 חיפה: 7:24-8:32

יוני צור כתועפות ראם לו

בברכותיו של בלעם ישנם שני פסוקים הדומים בלשונם:

'א-ל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו'. (כג,כב)

'א-ל מוציאו ממצרים כתועפות ראם לו, יאכל גוים צריו ועצמותיהם יגרם וחציו ימחץ'. (כד,ח)

למי מתיחס השבח "כתועפות ראם לו"? האם הוא מתיחס לה' או לישראל?
האבן עזרא על הפסוק "א-ל מוציאו ממצרים" מבאר:

"והטעם כי הא-ל המוציאו ממצרים שם כח לו כתועפות ראם.

ואל יטעון טוען בעבור מ"ם א-ל מוציאם כי מילת לו סימן לשם, כי כן משפט הלשון..."

לדעת האבן עזרא, פירוש הפסוק הוא שה' הוציא את ישראל ממצרים ונתן לישראל כח כתועפות ראם-קקרני ראם. האבן עזרא דוחה את האפשרות לפרש שהמילה "לו" בפסוקית "כתועפות ראם לו" מתייחסת לה', דהיינו שכח הראם מתיחס לה'. אפשרות זו, שדוחה האבן עזרא, מסתייעת מהפסוק המקביל "א-ל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו", שם ישנו מעבר מלשון רבים ללשון יחיד. לאור מעבר זה מרבים ליחיד ניתן היה לפרש שהמילה "מוציאם" הפסוקית "א-ל מוציאם ממצרים" מתייחסת לעם ישראל, ואילו הפסוקית "כתועפות ראם לו" מתייחסת לה', בשני הפסוקים המקבילים.

האבן עזרא דוחה אפשרות זו בטענה שכאשר מדובר בשם עצם קיבוצי כעם, דרך הלשון לעבור מלשון רבים ללשון יחיד, מבלי לשנות את הנושא. האבן עזרא מביא כראייה את הפסוק "והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך" (דברים לג, ג). המילה "תוכו היא בלשון רבים, ואילו המילה "ישא" היא בלשון יחיד, ואף על פי כן מדובר באותו נושא- עם ישראל. ראייה נוספת מביא האבן עזרא מן הפסוק "עד אנה ינאצוני העם הזה" (במדבר יד, א). ינאצוני- רבים, הזה- יחיד, אף על פי שהנושא הוא עם ישראל.

ישנה גישה נוספת בפרשנים, והיא שהשבח "כתועפות ראם" אכן מתייחס לה'.

כך מתרגם אונקלוס: "א-להא דאפקינון ממצרים תוקפא ורומא דיליה" (הא-ל אשר הוציאם ממצרים, הכח והרוממות שלו). נראה שהתכוון לומר שהוצאת ישראל ממצרים הינה עדות על הכח והרוממות של ה', וכאילו כתוב בפסוק "כתועפות וראם לו"- הכח והרוממות שלו.

נראה שבעקבותיו הלך רש"י בפירושו:

"כתועפות ראם לו- כתוקף רום וגובה שלו... (ראם מלשון רום, גובה).

דבר אחר: תועפות ראם- תוקף ראמים..."

בשירת הים, מתארים משה ובני ישראל את הפחד ואת היראה האוחזים בגויים בשמעם אודות ניסי ה':

'שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת.

אז נבהלו אלופי אדום

אילי מואב יאחזמו רעד

נמגו כל יושבי כנען

תפל עליהם אימתה ופחד

בגדול זרועך ידמו כאבן'

בשירותו, מגיע בלעם למדרגה גבוהה יותר- מדרגה של הכרה בכוחו של ה' וברוממותו, מדרגה אליה מגיע באמצעות התבוננות בניסי יציאת מצרים.

בלעם הוא המייצג את הלך הרוח של הגויים באותם ימים, וממילא עולה כי הכרתו של בלעם ברוממות ה' אינה הכרה פרטית, כי אם הכרה כללית של כל הגויים מסביב, וכפי שהיטיבה רחב לתאר בפני המרגלים ששלח יהושע (יהושע ב', י-ב):

כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים

ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחון לעוג

אשר חרמתם אותם.

ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם

כי ה' א-להיכם הוא א-להי הא-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

הונתן צור, מחזור כ, מתגורר באלעד, מחנך בביה"ס נעם פ"ת.

דובי שטרן

להמשיך את התורה הלאה

ברוך ה' זכינו השנה למפגשים רבים בישיבה כחלק מחגיגות שלושים השנה להיווסדה. המפגש המחודש עם בית המדרש, הרבנים, וכן הזכרונות מתקופת הלימוד בישיבה, מעוררים גל של תחושות עמוקות. הרגשה של געגוע ללימוד התורה בהתמדה, לתמימות, לדיבוק החברים ולחלומות שרקמנו בזמן לימודינו בישיבה. ניתן להדחיק ולבטל רגשות כאלה ולהתייחס אליהם כאירוע רגעי וחולף. ניתן גם לראות בהם איתות של כוחות גנוזים שיש לשנס מותניים ולנצל אותם. ארחיב בענין זה.

הגמרא שבת (דף י' עמ' ב) מביאה סיפור על רב חסדא שהיה חפץ לשמוע דברים שאמר רב, והיה מוכן לשלם בעבורם. רבא בר מחסיא אמר לו שמועה בשם רב, ורב חסדא שילם לו שכרו. אמר רבא בר מחסיא: "חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי? אמר ליה אין, אמר ליה היינו דאמר רב: מילתא אלבישיהו יקירא (רש"י- מעיל דמיו יקרים למי שרגיל ללבוש). אמר ליה: אמר רב הכי? בתריתא עדיפא לי מקמייתא...". הרב בעין אי"ה מסביר שלעתים אדם מרגיש שהוא מזדהה עם שיטה של אחד הגדולים, והוא מתחיל ללמוד אותה בשיטתיות. כך הרגיש רב חסדא כלפי רב. רבא בר מחסיא לימד את רב חסדא שאין די בהזדהות תיאורטית, אלא יש צורך בקיום גם למעשה ובהנחלת דברי הרב בפועל. "... אין הנטיה הפנימית... מספקת... מבלי שישתמש בהן... כי אם תעודת הנטיה היא ההדרכה המעשית בפועל השימוש בהן. על כן דומים הלימודים הנחשקים למלתא דאלבישיהו יקירא, היוקר והחיבה מקושרים עם השימוש בפועל, לא עם הקנין לבד". דהיינו ההזדהות הפנימית חייבת להיות מקושרת לעשייה בפועל.

אולי אפשר להדגיש פן נוסף הנמצא ביסוד הדברים:

כאשר אדם לובש מעיל הוא רגיל אליו ולא מספיק מעריך את התועלת הנגרמת מהשימוש בו. אך כאשר אדם לבש בעבר מעיל וכעת הוא ניצב בחוץ בקור בלעדיו, הוא מאוד מתגעגע ומעריך את מעילו. באותו רגע קר, האדם נזכר בגעגוע במעיל שלו ואז - "אלבישיהו יקירא". לעומת זאת אדם שמעולם לא לבש מעיל ולא חווה את התועלת והחום הנעים שמעניק מעיל, אין לו אל מה להתגעגע. קר היה לו וקר יהיה לו ואולי הוא אפילו אינו יודע שאפשר אחרת.

אדם הלומד אצל רבו ומתחמם לאור תורתו וודאי מעריך את תורת הרב. אך כאשר אדם עוזב את רבו ופונה לעיסוקים אחרים בעולם, האם אז הוא מתגעגע לתורת רבו?

אם כן - סימן שלמד מרבו באמת. אם המרחק יצר געגוע סימן שהתלמיד קיבל משהו מרבו.

כשם שמשמש מעיל אמיתיים מרגישים בהעדרו, ואדם שמעולם לא לבש מעיל אינו מרגיש בחסרונו, כך מי שמרגיש בחסרון ההתחממות לאור תורת רבו סימן שהיה תלמיד אמיתי.

ויותר מכך - הכוח הזה של הגעגוע לתורת הרב, הוא הכוח המניע את האדם לתיקון העולם.

אדם הסמוך לרבו נמצא בהרמוניה שלוהו שהיא מעלה עליונה אך אין בה תנועה. הריחוק יוצר כוח משיכה שגורם לאדם לפעול וליצור. משל למה הדבר דומה, לתיל מתכתי שהאלקטרונים שבו יושבים בשקט ושלווה. כדי לגרום להם לנוע וליצור זרם צריך להרחיק כמה מהם, אז ייווצר הפרש פוטנציאלים - המרחק יצר כוח מניע וזרימה. תפקידו של הגעגוע איננו רק הרגשת חסרון והתרפקות נוסטלגית על העבר שהיה, אלא גם הכוח המניע לפעול וליצור מתוך רצון להמשיך את תורת רבותינו הלאה אל תוך כל שדרות המציאות.

ואולי זה מה שרמז רבא בר מחסיא לרב חסדא - אשריך שמרגיש אתה בחסרון רבך!

ובמישור המעשי - איש איש במקומו יכול לייסד שיעורים לנערים שנמצאים בחופשה, תלמודי תורה לילדים אחרי הצהריים, חברות ללימוד מנחת חינוך, מהר"ל או שאר ספרים. לייסד גמח"ים. להעביר שיעורים בבתי הכנסת, לכתוב מאמרים תורניים, ליצור במות תורניות לכתובה.

לארגן חוג בית לכל השכנים בסביבה, גם אלו שאינם דתיים. להעביר שיעור קצר במסילת ישרים בעבודה, לקבוע חברותא בבית המדרש המקומי. להצטרף לגמילות חסד בארגונים מקומיים קיימים כמו עזר מציון ודומיו. ליצור קשר עם ארגונים כמו "קוממיות" ו-"מעניני הישועה" וללמוד חברותא עם שכן חילוני שממתין ברשימת המתנה כבר חודשים (קרוב לבית או לעבודה). ועוד כהנה וכהנה.

מתוך שמחה על התפתחותה וצמיחתה של הישיבה, ומתוך געגועים לימים שישבנו בצל מורינו ורבותינו, נשאב כולנו כוחות גדולים להמשיך את תורת הישיבה וערכיה לכל עם ישראל כולו.

דובי שטרן, מחזור כ, מתגורר בתל אביב, סטודנט לקלינאות תקשורת ומדריך חתנים.

שאל כהן
תגובה לרון לובשיץ.

האמת היא שקשה להביא תנא דמסייע לרב צחי הרשקוביץ, לאחר שכבר ציטט את דבריהם של יהושע בן גמלא בתלמוד ואת הרא"ה קוק והרב רבינוביץ מן האחרונים. ברצוני להביא הוכחה מהחיים, אך הדברים קשים וכואבים ואינם לבעלי לב חלש...

בתשס"ה לפני תקופת הגירוש, ניסיתי לעודד את מתפללי בית הכנסת שלי בקריית שמונה, להשתתף בפעולות המחאה: הפגנות, חלוקת סרטים, עמידה בצמתים, טלפנות ועוד. נדהמתי מהתשובות! "לא אכפת לנו מהמתנחלים", "לא אכפת לנו מהדתיים הלאומיים המתבדלים". וסיפרו בצער ובכאב על הישיבות התיכוניות בהם לא התקבלו ילדיהם, על הישובים בהם לא התקבלו בני משפחותיהם, ועל תופעת הוצאת הילדים מהחינוך הממ"ד לחינוך הפרטי ו/או התורני.

לאחר הגירוש, גם אני ככל בית ישראל הייתי שבור ורצוף. הלכתי לשאול באופן אישי, אחד אחד את החיילים ממתפללי בית הכנסת: היכן הייתם בתקופת הגירוש ומה עשיתם? שוב נדהמתי מהתשובות! הרוב המוחלט, לא רק שלא סירב פקודה או השתמט אלא אף התנדב למשימות הגירוש. התשובות היו אותם תשובות: כעס עד כדי שנאה לכל תופעות ההתבדלות של הציבור הדתי לאומי על מוסדותיו ויישוביו.

עכשיו אני שואל את ידידי רונן לובושיץ: האם שווה לך לשלם את המחיר הזה? האם באמת אתה מוכן לשלם מחירים כלליים כאלה בעם ישראל ובארץ ישראל, בשביל החינוך התורני הפרטי של ילדיך? רונן דיבר על כיתות בהם שלישי ויותר מהילדים הם מסורתיים. אז שתדעו לכם שכל הילדים שלי לומדים בב"ס ממ"ד דתי, בהם מחצית ויותר מהתלמידים הם כאלה ועם כל הבעיות שציין רונן.

אז מה? מה הפחד הגדול: האם אין אנו כבר מספיק חזקים לקחת אחריות על המסורתיות?

כי השאלה האמיתית היא: מהי נקודת המוצא שלך? אם אתה שולח את ילדיך לבי"ס מתוך תחושת משימה ושליחות - תצליח בחינוכם וגם בהשפעה סביבתית. אבל, אם אתה בכיוון של פחד, התבדלות והתגוננות - ברור שלא תצליח ואולי אפילו לא בחינוך ילדיך.

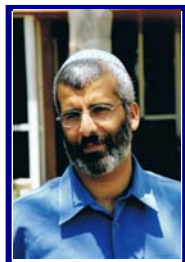
סליחה על העדות האישית, אבל ילדים שלי שלמדו עם מסורתיות בבתי ספר ממ"ד, לומדים כעת בישיבות הסדר ולדעתי אינם פחות "דתיים"/"יראי שמיים" מאחרים שלמדו במסגרות "תורניות". לעומת זאת, הקפדנו מאוד שלא יהיה בבית טלוויזיה המסית דרך קבע לע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים. הקפדנו לעקוב, לטפח ולחזק את המסרים החינוכיים דווקא בגלל הסביבה הבעייתית. יתרה מזו, אפילו הקמנו בשכונה ת"ת לכל ילדי בית הכנסת - כן, גם לילדים הלומדים במסגרות חילוניות. לקחנו אחריות על המסורתיות! ומה

● איתכם?

שאלו כהן, מחזור ג', מתגורר בקריית שמונה, מנהל אירועים ארצי בחטיבת מנהיגות יהודית שבליכוד.

שמעון ביטון

מחזור ח'

שמעון ביטון, מתגורר בגן יבנה, מחנך ומתנדב פעיל במד"א.

הישיבה בשבילי היא: החיבור האמיתי בין עולם התורה למדינה והחברה בה אנו חיים. נשאתי בהיותי בשנה הרביעית (השני במחזור), פרנסה מניין? בקשתי את רשות ראשי הישיבה לרכז את פרויקט פר"ח בעיר.

מעבר להסכמה העקרונית תמכו הרבנים גם בהגעתם של הילדים גם לבית המדרש.

לעיתים זה הפריע, רעש, הפרעה ללימוד השותף. הרבנים תמיד עודדו ותמכו, בידיעה שלימוד התורה נועד גם להצמיח תלמידי חכמים מחד ולתרום לחברה והקהילה מאידך.

אווירה זו "דחפה" אותי לעסוק בחינוך. מאוחר יותר להימנות עם מייסדי הגרעין התורני ב"כפר יעבץ" בשרון (גם במושב בקרו הרבנים ע"מ לעודד, להקשיב ולתת עצה טובה), ומזה 3 שנים משמש כיו"ר סניף מגן דוד אדום בהתנדבות בגן יבנה במקביל לעיסוקי בחינוך.

זיכרון מיוחד ששמור בליבי מהתקופה בישיבה: הביקורים המיוחדים של ראשי הישיבה ורבניה בהיותנו במסגרת הצבאית. בימים של טירונות, חום כבד, עייפות ותחושת ריחוק מהבית והחברים, לפתע היו מגיעים הרבנים. שלווים ומחייכים. לכל מקום הגיעו עם דברי מתיקה עלוני קשר ודברי תורה. הביקור בד"כ נמשך מס' דקות אבל השאיר רושם עמוק בלב. תחושת חיבור אמיתית לישיבה.

זיכרון שני קשור לערב שבת ולעונג שבת. האירוח בבתי הרבנים אווירת הקדושה המיוחדת. עשרות שירים וניגונים חסידיים למדנו ושרנו יחד. תחושה של בית ואהבה.

רציתי לאחל לישיבה ותלמידיה לרגל 30 שנה לישיבה: המחזור שלנו הוא הראשון במשכן החדש במעלה אדומים. גרנו בפזיזות רב במבנים בשכונה. במהלך השנים הסתיימה בניית בית המדרש, חדר האוכל פנימייה א'+ב'. וכן מבנה לאברכים. בביקורי האחרון התפעלתי ממבנה בית המדרש החדש. לצד ההתרחבות הפיזית התרחבות רוחנית עצומה. בוגרי הישיבה פזורים בכל רחבי הארץ ובכל תחומי החיים.

"אילן אילן במה אברכך... יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך".

- בריאות איתנה לכל תלמידי הישיבה רבניה ובוגריה. המשך שגשוג וצמיחה רוחנית ופיזית.

גובי מיסים אינם חביבים על הציבור מאז ומתמיד, וכך מתאר המדרש (ויקרא רבה, וילנא, פרשה יא, ד"ה ז' רבי תנחומא) את המאורעות שעלולים להתרגש על גובי מיסים: "משל למדינה שהיתה חייבת ליפס [מס] למלך ושלח המלך גבאי טמיון לגבות מה עשו בני המדינה עמדו ותלו אותו...". מיהו 'גבאי טמיון'?

בשורות הבאות נברר מהי משמעותה של המילה 'טמיון' בלשון חז"ל, וכך נוכל להבין מיהו 'גבאי טמיון'. בנוסף נברר איך התפתח הביטוי 'לרדת לטמיון', שמשמעו 'ללכת לאבדון'.

המדרש (שמות רבה, וילנא, פרשה לא, ד"ה יא 'דבר אחר אם') מתאר איך ממונו של מלוה בריבית עתיד להועיל לעניים: "יש אדם שהוא עשיר ומלוה בריבית ומכנס ממון הרבה והוא מת בלא בנים וכל הממון שלו נכנס לטמיון, מה המלך עושה באותו ממון בונה בימסאות ומרחצאות ואיצטבאות ובתי כסאות [מבני ציבור שונים] כדי שיהא לצרכי העניים".

ממקור זה עולה שמשמעות המילה 'טמיון' היא 'אוצר המלך'. אם כן, 'גבאי טמיון' הוא האדם שגובה ממון לאוצר המלך.

אם משמעותה של המילה 'טמיון' היא 'אוצר המלך' מדוע 'לרדת לטמיון' משמעו 'ללכת לאבדון'?

ניתן לתלות את התפתחותו של הביטוי 'לרדת לטמיון' במקור הבא: "אמר רב: בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון על כובשי שכר שכיר ועל עושקי שכר שכיר ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן ועל גסות הרוח...". (סוכה כט, ב). סביר שכוונתו של רב היא שבגלל אותם ארבעה דברים נכסי בעלי בתים נלקחים לאוצר המלך וכך אובדים מבעליהם. אמנם משמעותה של המילה 'טמיון' במקור זה היא עדיין 'אוצר המלך', אבל היא מוזכרת כדי לתאר סוג של אובדן, ומכאן ועד למשמעותו של הביטוי כפי שהיא בימינו הדרך קצרה.

ניתן לטעון שכבר בלשון חז"ל המילה 'טמיון' מופיעה במשמעות של 'אבדון'.

המדרש מתאר פולמוס שנערך בפני אלכסנדר מוקדון שבו תבעו המצרים פיצוי מעם ישראל על הכלים שהשאילו לבני ישראל ביציאת מצרים:

"אמרו מצרים מתורתם אנו באין עליהם ששים רבוא יצאו מארצנו טעונין כלי כסף וכלי זהב דכתיב 'וינצלו

את מצרים' יתנו לנו כספנו וזהבנו. אמר להם גביעה בן קוסם אדוני המלך ס' [שישים] רבוא עשו אצלם עבודה ר"י [מאתים ועשר] שנים... יתנו לנו מדינר דינר בכל יום [ישלמו לנו דינר על כל יום עבודה]. ישבו פילוסופים חשבו לא הגיעו למאה שנה עד שנמצאת ארץ מצרים לטמיון ונסתלקו משם בבושת פנים" (ילקוט שמעוני, פרשת חיי שרה, רמז קי).

בשולי הדברים נוסף שמקורה של המילה 'טמיון' הוא מהשפה היוונית, בדומה למילים רבות בעברית, כגון גזוטרא, פונדק, פרוזדור, אצטבא ופרגוד.

ברכות לבביות למשה שמאי, מחזור ה', ורעייתו רינה לרגל לידת בנם במזל טוב.

מזל טוב לנתן סדון, מחזור ו', ורעייתו ברכה עם לידת בנם דורון.

גם ליאור ומיכל קושמרו איחולים על לידת בנם בכורם מתניה

וכן לחיים ומוריה ליפשיץ עם הולדת הבן נריה בשעה טובה. (ליאור וחיים שניהם בני מחזור כו')

ולקראת סגירת הגליון התבשרנו שלאורי זנו, מחזור יז' נולד בן בשעה טובה.

לאיתי ביתרון, מחזור טז', ורעייתו מוריה עם לידת הבת.

וכן לתנחום גולד, מחזור כד', ורעייתו איילה עם לידת הדס ברכה.

ברוכים השבים ליובל סיני, מחזור יג', ומשפחתו אשר שבים משנת לימודים בקנדה באחרונה.

בית הישיבה ובוגריה משתתפים בצערם של בוגרינו משה ושמעון פיקאלי על הלקחו בלא עת של אביהם אברהם יחזקאל בן מרים פיקאלי, לא תדעו דאבה עוד.

שבת בוגרים למחזורים כב'-כה' תתקיים בעוד שבועיים, שבת מטות, כג' תמוז - 26.7 פרטים ימסרו בנפרד.

שאלה: האם ניתן לעלות להר הבית כיום?

תשובה: בענין זה הדברים ידועים וכבר דשו בהם רבים, ונעיר בקצרה.

דברי הרמב"ם ברורים: "ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם" (הלכות בית הבחירה ז,טו). ברם ישנן טומאות אחרות שבגללן אסור לעלות להר הבית גם מחוץ לעזרה כפי שמפורש ברמב"ם שם: "הר הבית מקודש... שאין זבין וזבות ונדות ויולדות נכנסין לשם". וראה הלכות בית הבחירה ח,ז: "אירע קרי באחד מהן, הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל, וחוזר..." והוא ע"פ פסחים סז,ב: "דאמר רבי יוחנן: מחילות לא נתקדשו, ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות".

נמצאת השאלה יש בה שני סעיפים:

- (א) האם ניתן להיטהר מאותן הטומאות המונעות כניסה להר הבית?
 (ב) האם ניתן לברר היכן הוא שטח הר הבית שבוודאי אינו חלק מן החיל והעזרות?

והנה באשר לשאלה הראשונה, אפילו אם נחוש להחמיר בכל הספיקות - דהיינו שמא הוא טמא בזיבה גדולה, ואין טבול יום נכנס להר הבית, ואין להכניס כלים טמאים להר הבית ועוד - הרי ניתן לספור ז', ויטבול במעין מים חיים המטהר מטומאת זיבה, ויזהר מקרי, וימתין להערב שמש ויעלה למחר, וליתר שאת יטבול גם ביום לפני הכניסה, וגם יטביל בגדיו וכליו מראש כך שלא יכניס דבר טמא בטומאות האסורות בהר הבית. אמנם כמובן, עדיין ישאר טמא מת וספק מחוסר כיפורים, אבל זה אינו מעכב להיכנס להר הבית כנ"ל. ברם למעשה, מי שלא ראה זוב ממש, אינו חושש לזיבה אלא הולכין אחר הרוב, שרוב בני האדם אינם זבים. וצריך להיטהר רק מטומאת קרי בלבד ולכך מספיקה טבילה במקוה, ואין צריך מים חיים. **לפיכך:** צריך לטבול במקוה קודם כניסה להר הבית, ויזהר שלא יישן אחר הטבילה משום חשש שמא יראה קרי.

אשר לשאלה השנייה, ישנה מחלוקת בין החכמים על גבולות החיל והעזרות, אבל לכל הדעות ברור שאם אדם הולך בתוך החומות צמוד ממש לחומות העכשוויות, אין ספק שאינו נכנס לשטח החיל והעזרות. ואפילו יתכן שישנם שם שטחים שאינם קדושים אפילו בקדושת הר הבית בלבד, וראה מאמרו של ידידי הרה"ג יצחק שילת שליט"א, תחומין ז, עמ' 489-512.

כבר קבע הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ז, א-ד): "מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו... ואיזו היא יראתו? שלא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו... או באבק שעל רגליו... ואין צריך לומר שאסור לרוק בכל הר הבית... ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה... יוצאין מן המקדש כמו שפוסע אחר תפלה לאחוריו, כל זה ליראה מן המקדש". לכאורה יש כאן כפילות שלא לצורך: פתח תחילה "ואיזו היא יראתו?", ופתח שוב "כל זה ליראה מן המקדש". ברם לכאורה היה מקום לחשוב שמצוות יראה אע"פ שהיא מצוות עשה מתקיימת בשב ואל תעשה. כלומר, מי שאינו מתקרב למקדש כלל ואינו נמצא בסביבתו ודאי שאינו פורץ שום גדר ובכך קיים מצוה זו. אבל אין לפרש כך. מצות יראה היא מצווה חיובית המתקיימת בקום ועשה (וכעניין מצוות יראה לגבי הורים וכן לגבי השי"ת). כלומר, רק מי שנתקרב למקום המקדש ונכנס עד למקום שמותר להיכנס ונזהר שלא לפרוץ הגבולות ומקפיד על ההלכות המוזכרות במצוות 'יראה' - כגון: מסיר נעליו לפני הכניסה, חוזר לאחוריו ביציאתו והוא הדין למי שטובל לקראת עלייתו. בכך מקיים את מצוות העשה של יראה.

וכתב שם (הלכות ה-ו): "לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה... מפני שהוא מכוון כנגד קדש הקדשים וכל הנכנס לעזרה יהלך בנחת במקום שמותר לו להיכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני האדון ה' שאמר 'והיו עיני ולבי שם כל הימים', ומהלך באימה ויראה ופחד ורעדה שנאמר 'בבית - להים נהלך ברגש'. ואסור לכל אדם לישיב בכל העזרה... אף על פי שהמקדש היום חרב בעוונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו לא יכנס אלא למקום שמותר להיכנס שם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד המזרח... שאף על פי שחרב בקדושתו עומד". ולהלן שם (הלכה יא) הוא מסביר: "ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער נקנור כמחנה לוייה, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה".

אמנם בודאי התפילה בהר הבית שהוא שער השמים היא מצוה גדולה, ומקרא מלא דיבר הכתוב (מלכים א ה, לג-ד): "ושבו אליך והודו את שמך והתפללו והתחננו אליך בבית הזה ואתה תשמע השמים". אלא לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ואם ח"ו תהא תפילתו מן השפה ולחוץ וכמצות אנשים מלומדה ר"ל, מי יערוב לו שלא על כך נאמר 'מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי?' לפיכך, יזהר אדם מאוד מאוד, ולפענ"ד זאת היא אחת הסיבות שכמה גדולים נמנעו מלהורות היתר לעלות, ואף נמנעו בעצמם לעלות מפני הפחד והיראה כי מה נורא המקום הזה. ברם, כזאת מצאנו גם במצוות כיבוד ויראה להורים. מצינו בגמרא (קידושין לא,א): "אמר ר' יוחנן, אשרי מי שלא חמאן" (=אשרי מי שלא ראה אותם) פירש רש"י שם: "שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם". ברם הגמרא שם מסבירה מיד: "ר' יוחנן כי עברתו אימו - מת אביו; ילדתו - מתה אמו". כלומר, אדם שנתיתם מאביו ואמו ר"ל מתנחם בטיעון הזה שלכל הפחות לא יכשל בעבירה על מצוות כיבודם ויראתם, שהרי הוא מופקע ממצוה זו. אבל אוי לו לבן אדם כזה. כך אנו בגלותנו נתרחקנו מארצנו וממקדשנו ולא יכולנו לעלות ולעמוד לפני ה', התנחמנו בכך שהופקענו ממצוה יקרה זו - אלא שבכך על כל פנים ניצלנו מלהכשל בעבירה על המצוה.

אולם אין ספק שרק מי שנכנס להר הבית והוא מודע כי הוא עומד לפני מחנה שכינה, מסוגל להרגיש את יראת הרוממות שנצטוינו עליה 'מקדשי תיראו'. וכה הם דברי רבינו הגדול בספר המצוות (עשה כא): "הצווי שנצטוינו ליראה את הבית הזה הנזכר מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה וההערצה, וזו היא מוראת המקדש והוא אמרו יתעלה 'מקדשי תיראו'". וגם שם הוא חוזר על כך: "זוה חובה לעולם אפילו בזמננו זה שהוא חרב". וכבר הובא לעיל שבכל הזהירויות הנמנות, האדם מקיים מצוה זו.

הרי מבואר כי כאשר אדם נכנס להר ונוהג בזהירות הראויה ופורש ממקום שצריך לפרוש - אז מקיים בכך מצוות יראה, אבל אם אינו בא לשם כלל אין זה אלא כמתעלם ממצוות מורא מקדש ואין בכך לא יראה ולא כבוד. וכבר הורה לנו במשלו הנפלא (מורה ג, נא): "מי שהגיע עד כדי שנכנס לרחבת החצר ונמצא עם המלך במקום אחד והוא חצר המלך...", אשרי מי שהגיע למדרגה זו. ומאידך, אין הוא משבח את "הפונים לחצר המלך להכנס אליו אלא שלא ראו כלל חצר המלך...הם עמי הארץ העוסקים במצוות".

אמנם יש להקפיד על ההלכות הנדרשות לעולים להר הבית, ובוודאי שמי שעולה יש לו ללמוד אותן, ואלו הן העיקריות:

א) טבילה והקפדה מדיני חציצה - הואיל ובטומאת קרי אסור לשהות בהר הבית - לפיכך, חייב לטבול במקווה מי שרוצה לעלות להר הבית כדי להיטהר מטומאה זו. לזאת צריך טבילה וטבילה דווקא, ולא תועיל שפיכת ט' קבין שנהגו לתפילה. וצריך להקפיד שלא תהיה בגופו שום חציצה ולפני טבילתו יברך, ואל יטבול אלא פעם אחת בלבד טבילת כל גופו כראוי.

ב) העליה במנעלי בד - בענין מנעלים כבר נתבאר שנעלי בד דינם כגרביים ולא כמנעל ובכך גם אין אבק ברגליו.

ג) מורא מקדש בעת הליכתו - כגון אי הפנית הראש, חוזר לאחוריו ביציאתו.

ד) כבר כתבתי בספרי שו"ת שיח נחום (סי' לח) שמי שעולה להר הבית במקומות המותרים ודאי צריך לקרוע, אך אין צורך לקרוע פעמיים על הכותל ועל הר הבית, ויאמר הפסוק ישעיה סד, ט-י: 'בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבתינו היה לשרפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה'. הכל כמבואר בהלכות תעניות ה, טז. וישפוך שיחו לפני ה'.

לסיכום:

לפענ"ד העובדה שיהודים רבים אינם עולים למקום המקדש מעודדת את אויבינו לחשוב שכבר נתיאשנו ח"ו ממנו, וגם המנהיגות החלשה שלנו סבורה שלא אכפת לאף אחד אם ח"ו יוותרו על מקום מקדשנו. לפיכך, יש להוסיף בהעלאת המודעות לחורבן בית מקדשנו במעשים, וצריך לעלות להר הבית ולהלך היכן שמתור, מתוך הקפדה הן בעת הכנות ההלכתיות לעליה, והן בעת ההליכה בהר הבית ושמירת מורא מקדש ובכך נקיים מצות עשה 'מקדשי תיראו'. בחסדי ד' זכינו לראות בבנין ירושלים, אולם עומדים אנו כחסרי אונים מול ההר השומם והשכינה שלא זזה משם מבודדת כי אין הבנים פוקדים את חצרות ה'.
המשורר ה-להי קורא לנו: 'בואו שערינו בתודה חצרותיו בתהלה'.

נשמח לקבל שאלות לכתובות BIRKATMOSHE.ALON@GMAIL.COM ולשלכם

בפינה זו בעילום שם.

מה טבעה של המחויבות שבחזוה הברית לעומת הסכם אזרחי רגיל?
בעוד שהתחייבות אזרחית משפיעה רק על זכויות בקניין של הצדדים המעורבים בהסכם, הרי שמחויבות של ברית חובקת את החוויה הקיומית עצמה ומקשרת בין שני הצדדים, כמהויות רוחניות, ביחסי הדדיות קיומיים. הברית היא קביעה קיומית.

עם ישראל כורת ברית עם ה' מתוך הכרה עמוקה שהוא אינו יכול להתקיים ללא ה-להים וללא תורתו. הקיומיות שלו מגיעה לשלמות רק על ידי החיבור עם הקב"ה. כשמתנים את הקשר ברצון הדדי, אנו אומרים שקשר זה אינו מוכרח לנו, ואם נצטרך או נרצה - נפרק אותו ונעבור הלאה. החיבור נעשה מראש באופן מותנה, שהרי הוא בא לספק צורך מזדמן. אבל כריתת ברית נעשית כאשר אנו מתברר שהאיחוד הזה הוא הכרחי לשני הצדדים מצד עצם הקיום של כל אחד מהם. כך מסביר המהר"ל (תפארת ישראל, פרק ל"ב) את המאמר חז"ל שהקב"ה כפה על ישראל לקבל תורה:

מה שכפה עליהם ההר, שלא יאמרו ישראל: אנחנו קבלנו התורה מעצמנו ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה. ודבר זה (שיאמרו) לא היה מעלת התורה! כי התורה - כל העולם תלוי בה, ואם לא היתה התורה היה העולם חוזר לתהו ובהו, ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל רק שהיה הקדוש ברוך הוא מחייב ומכריח אותם לקבל התורה... שדבר זה ראוי מצד עצמו כי איך תהיה התורה שהיא שלמות כל המציאות על ידי שכך בחרו ישראל לקבל התורה, ואם כן שלמות העולם היה תולה בדבר אפשרי - שהיה אפשר שיקבלו ואפשר שלא יקבלו. ולכך כפה עליהם ההר כגיגית, שאם לא היו מקבלים התורה שם תהא קבורתם.

הדימוי שה' הרים את ההר מעל ישראל, כדי לכפות עליהם את התורה, מבטא את הרעיון שה' הנחיל לישראל את ההכרה שהם זקוקים לתורתו באופן קיומי. לעם ישראל את הפריבילגיה לבחור האם לקבל את התורה, שהרי התורה אינה "מותרות". כשם שאדם זקוק לאוויר כך הוא זקוק לתורה.

האם רק ה-לוה יכול לכרות ברית? או שמא גם בני אדם יכולים ליצור קשר מסוג זה? במקרא מצאנו שגם בני אדם כורתים ברית זה עם זה. הנביא קובע שהקשר שבין איש ואשתו ראוי שיתבסס על ברית: "כי ה' העיד ביני ובין אִשְׁתִּי נְעוּרַיִךְ אֲשֶׁר אָתָּה בְּגִדְתָּהּ בָּהּ וְהִיא חִבְּרָתְךָ וְאִשְׁתִּי בְרִיתְךָ". בקשרי הנישואין, הזוג מעוניין שהקשר יהיה יציב ושהוא יבטא שלמות קיומית (הגר"ד סולוביצ'יק, שם):

אף בקהילה כמו קהילת הנישואין, הסובלת מעצם מהותה מכל החולשות ומחוסר השלמות שבמצב האנושי, מערכת היחסים ההדדית שבין שני השותפים - היא בעלת אופי מוחלט, המקיף לא רק זכויות של קניין אלא גם זכויות קיומיות... ההסכם שבנישואין טוען למחויבות מוחלטת, למעורבות שאין לה גבול... הנישואין הם הרבה יותר מחברה פורמאלית או שותפות יעילה. זו קהילה של ברית, הניזונה מן המודעות להשתייכותם המוחלטת של חבריה זה לזה. חיי הנישואין הם קיום של אחווה ושל תחושת יחד. האדם מוצא בהם שלמות והגשמה קיומיים. הסיפור על הנישואין הראשונים שבספר בראשית מאשר הנחת יסוד זאת: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת".

ויש לעיין, כיצד בני אדם יכולים לכרות ברית? ניתן להבין שהאדם כורת ברית עם הקב"ה, שהרי הוא מאמין שהצופה עד סוף הדורות יודע שאכן ברית זו ראויה והיא תתגשם. אבל כשמדובר בקשר שבין אנשים, מי אמר שבאמת אנו נתאים זה לזה לעולם? מדוע לכבול את עצמנו לעתיד שאינו ידוע? ניתן להסביר זאת במישור האמוני, כמאמר חז"ל (סוטה ב.): "ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני". לאחר שאדם מוצא את מבוקשו הוא מאמין ובוטח שמצא את ה"צלע" האבודה שלו, והוא קורא עליה: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי..."

אבל ניתן להסביר את העניין במישור אחר. האדם הוא שיוצר את הברית. הכניסה לברית נתונה לבחירת האדם. שני הצדדים הכורתיים את ברית הם שמחליטים שהקשר שביניהם יהיה בנוי על נאמנות ועל מחויבות הדדית בלתי תלויה. האדם לא זקוק לדעת מראש האם קשר זה אכן קיומי לו, אלא הוא קובע שכך הוא רוצה להתייחס אליו. או במילים אחרות: על ידי שהם מכניסים את עצמם לקשר מסוג זה, שיש בו מהמחויבות, הנאמנות וההקרבה - הם מקדישים את הקשר והופכים אותו לקשר קיומי (שם):

היהדות איננה רואה עין בעין לא עם הפרשנות הקתולית של הנישואין ולא עם התפישה החילונית שלהם. מצד אחד היהדות קובעת שאין צורך לרומם את הנישואין על ידי פעולה פולחנית או על ידי מעשה שיש בו חלק לאנשי הדת. הנישואין אינם צריכים להיות בחינת מסתורין כדי שיזכו להכרה ולאישור. אם יש לקדש את הנישואין, קובעת היהדות, אזי האדם הוא היחיד שיכול ורשאי לקדש אותם... הטבעי נעשה לאישי, החומר הגס מזדכך והחול מתקדש – לא על ידי התערבות-להית, אלא במעשה האדם.

כמובן, שחולשת האדם אינה מאפשרת לו שהברית שהוא יוצר תהיה מוחלטת כמו הברית עם הבורא. ה- לזה החותם על מעשה הברית מקנה לו את המימד הנצחי. לעומת זאת הברית שבין בני אדם יכולה להתפרק. לכן גם בקשרי נישואין, הבנויים באופן בסיסי על ברית, יש מצבים שאנו מאפשרים את פירוקם. למרות זאת, אנו בוחרים לכתחילה שלא להתנות את הקשר על הרצון ההדדי אלא דווקא על המחויבות (על ידי קביעת הכתובה ועוד מסכת שלמה של מחויבויות הדדיות שמעגנות ומבססות את הברית), זאת מפני שאנו מעוניינים לבנות את הקשר על יסוד המוסר וההקרבה ומתוך כך גם להפוך אותו, עד כמה שניתן, למציאות קיומית: "כל אדם שאין לו אשה - אינו אדם, שנאמר: "זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם".

הרב רן כלילי, מתגורר בשוהם, משמש כרב קהילה בעיר.